

HØGSKOLEN I OSLO
OG AKERSHUS

FAKTORER SOM KAN FØRE TIL AT INCEST IKKE BLIR AVDEKKET I BARNEVERNTJENESTEN

Kandidatnummer 209

Bachelor i barnevern, vår 2017

Høgskolen i Oslo og Akershus, fakultet for samfunnsfag

Eksamenskode: BVUD3900

Antall ord: 9594

Innhold

1 Innledning.....	4
2 Valg av tema og problemstilling	5
2.1 Avgrensing	5
2.2 Begrepsavklaring.....	7
3 Teori	8
3.1 Barneverntjenestens samfunnsmessige plikter og oppgaver	8
3.2 Barnets rett til å bli hørt.....	9
3.3 Relasjonsperspektivet	9
3.4 Incest i et traumeperspektiv.....	11
3.5 Senvirkninger av incest	12
3.6 Incest som tabuisert traume	14
3.7 Fagpersoners følelsesmessige reaksjoner og belastninger	15
3.8 Den Dialogiske Samtalemotoden	16
3.8.1 Barneperspektivet.....	17
3.8.2 Fri fortelling	17
3.8.3 Målrettet, tematisert og åpen	17
3.8.4 Fleksibel og tilpasset hvert enkelt barn	17
3.8.5 Barnefaglige og formelle hensyn	18
4 Drøfting	18
4.1 Saksbehandlers emosjonelle reaksjoner	18
4.1.1 Incest – et ikke-tema i barnevernet.....	19
4.1.2 Bagatellisering.....	20
4.1.3 Vegring og redsel	20
4.2 Kunnskap om incest	21
4.3 Profesjonell eller personlig – hvor nære skal vi være?	23
4.4 Tid og ressurser i barnevernet	24

5 Oppsummering	25
Litteraturliste	28
Vedlegg	32
Selvvalgt pensum bachelor.....	32
Selvvalgt pensum fordypningsverksted	34
Samtaler med barn.....	34
Barn med to hjem	34

Behandlerbønn

Tilgi når jeg kommer
stillheten i forkjøpet
med trillende ord
klinkekuler av en sekk
du snubler i og glir
springer og jeg står
igjen med en ussel seier

Tilgi når jeg svarer
kjapt på spørsmål som
skulle stå alene
dirre som fra en
stemmegaffel
aaa-a-a-a uten
mitt svar som en
halvtone under får ditt
spørsmål til å klinge
urent

Tilgi når jeg tror jeg kjenner
deg fordi du minner meg om
femten andre som også
minnet meg om kanskje bare
én jeg nesten har glemt som
ikke lignet noen men som jeg
stiller deg og femten andre
ved siden av for min
enkelthets skyld -
om du skjønner?

Tilgi at jeg kler deg naken
og glemmer at du er dobbelt
naken når jeg er påkledd og
glemmer å skru varmen opp
i rommet fordi jeg selv er
varm og vant til å se deg
fryse

Ellen Dalland

1 Innledning

«For 35 år siden eksisterte ikke incest i Norge.»

- Marianne Lind

I 1986 åpnet Norges første senter mot incest. Grunnleggere og incestutsatte Marianne Lind og Inger Gilje hadde fått nok av å leve et liv i skyggen og ønsket å synliggjøre incest. Deres mål var å gi incestutsatte kvinner en fri havn der de kunne oppleve forståelse, felleskap og likeverd. I dag eksisterer det 22 sentere mot incest spredt over hele landet, minst ett senter i hvert av fylkene. Med så mange tilbud for incestutsatte er Norge tilsynelatende det eneste landet i verden med så høyt fokus på incest som fenomen.

I 2003 ble 8000 innbyggere i Oslo tilfeldig utvalgt til en spørreundersøkelse om seksuelle overgrep. Ut av de 56 prosentene som svarte viste tallene at 8 prosent av kvinnene og 4 prosent av mennene hadde blitt utsatt for seksuelle overgrep innen fylte 16 år (Borgen m.fl. 2011:8). I aktuelle norske prevalensundersøkelser er det blitt konkludert med et totalt omfangstall på mellom 8 og 19 prosent av seksuelle overgrep mot jenter og 14 prosent mot gutter (ibid).

Norges befolkning i dag ligger på drøye 5 millioner mennesker. Dersom vi, i henhold til norske prevalensundersøkelser, skal tenke oss hvor mange jenter og gutter som har opplevd, og fremdeles opplever seksuelle overgrep, ligger tallene på mellom 400 000 og 950 000 for jenter og på 750 000 for gutter. I følge Statistisk sentralbyrå ble i underkant av 2000 seksualforbrytelser mot barn anmeldt i Norge i 2006 (Statistisk sentralbyrå 2006, Tabell 8, i Borgen m.fl. 2011). Disse tallene viser at seksuelle overgrep mot barn og unge i Norge i aller høyeste grad ikke blir oppdaget i tide. Etter en amerikansk studie konkluderte London (i Borgen m.fl. 2011:13) at to tredjedeler av kvinner og menn velger å holde overgrepene skjult mens de pågår. En annen studie utført i USA viser til at 28% av de kvinnelige deltakerne for første gang avslørte overgrepene i forbindelse med forskningsintervjuet (ibid).

Borgen påpeker at det er grunn til å tro at de fleste anmeldte overgrepserfaringene blant barn registreres i hjelpeapparatet, herunder barneverntjenesten. Han problematiserer videre at de ansatte i hjelpeapparatet ikke er tilstrekkelig oppmerksomme på problematikken, og at mange av sakene sorteres under andre diagnoser eller saksnavn (Borgen m.fl. 2011:7).

2 Valg av tema og problemstilling

Avdekking av seksuelle overgrep mot barn er en av de viktigste samfunnsoppgavene barneverntjenesten står overfor. Vi vet at seksuelle overgrep mot barn er et folkehelseproblem. Åpenhet, økt informasjon og økt kunnskap om seksuelle overgrep er derfor sentrale faktorer for bekjempelse av dette fenomenet. Vi ser til stadighet nyhetsoppslag om voksne som forgriper seg seksuelt på barn, en av de mest kjente er Alvdal saken. Den 5. april 2013 ble moren i den beryktede Alvdal saken, som første kvinne i Norge, dømt til forvaring for seksuelle overgrep. Den fornærmede i saken er kvinnens datter, som ble seksuelt misbrukt av sin mor og tidligere stefar på Gjerdrum på 1990-tallet. Datteren sendte selv inn flere bekymringsmeldinger til den lokale barneverntjenesten, men meldingene ble aldri fulgt opp. Tingrettsdommer Petter Jean Johnsen påpeker at; «det er et alvorlig tankekors at hvis fornærmede hadde blitt tatt på alvor kunne overgrepene mot barna i Alvdal-saken vært unngått» (Torset 2013).

Dr.polit. og spesialpedagog Kari Trøften Gamst viser til alvorlig systemsvikt og ansvarsfraskrivelse fra hjelpeapparatet i saker som omhandler vonde barneskjebner. Hun påpeker at til tross for økt faglig innsats de siste årene vitner disse sakene om at det fremdeles forekommer bagatellisering og ugyldiggjøring av saker som omhandler seksuelle overgrep mot barn (Gamst 2011:22).

Høsten 2016 var jeg i praksis på Støttesenter mot incest i Oslo (SMI). Mitt faglige standpunkt etter tre år på barnevernpedagogstudiet var at incest og seksuelle overgrep mot barn foregår i aller høyeste grad i Norge. Til tross for denne viten kjente jeg på et personlig ubehag da jeg stod ansikt til ansikt med de incestutsatte brukerne av senteret. Ubevisst overbeviste jeg meg selv om at de utsatte hadde det bra ved å fortelle meg selv ting som; «det er lenge siden nå» og «det kunne sikkert vært verre.» Jeg vegret meg mot å snakke om overgrepene de hadde opplevd som barn og senvirkningene som fulgte av det seksuelle misbruket. Konsekvensene av min personlige tabuisering av incest var at jeg distanserte meg fra de utsatte og ikke klarte å emosjonelt engasjere meg i deres verdensoppfatning. Jeg velger derfor å formulere min problemstilling slik;

Hvilke faktorer kan føre til at incest ikke blir avdekket i en undersøkelse i barnevernet?

2.1 Avgrensning

Omstendighetene i Alvdal saken er ett eksempel på henleggelse av melding når det er bekymring for seksuelle overgrep mot barn. I denne oppgaven velger jeg å ta det ett skritt

videre. Jeg skal se nærmere på de undersøkelserne i barneverntjenesten der barnas overgrepserfaringer av ulike grunner ikke blir avdekket. Dermed avgrensers jeg problemstillingen til å gjelde undersøkelsesfasen i barneverntjenesten, fordi det er i denne fasen barnevernpedagogen har muligheten til å avdekke incest.

Incest

Jeg velger å kun forholde meg til barn som lever under incestuøse forhold. Dette fordi seksuelle overgrep i sin helhet kan være så mangt. I følge Øyvind Kvello (2015) innebærer seksuelle overgrep mot barn og unge all seksuell kontakt og alle seksuelle handlinger som krenker deres integritet. Det vil si at dette kan være en handling utført av alt fra far eller mor, til en fremmed barnet møter på gaten. Å skrive om seksuelle overgrep vil derfor bli for omfattende i forhold til størrelsen på denne oppgaven. Samtidig hevder Ragnhild Hennem (2012) at når en fremmed seksuelt krenker et barn er sannsynligheten mindre for at barnevernet blir involvert i saken. Dette fordi barnet vil motta den støtten og omsorgen den trenger i etterkant av det seksuelle overgrepet, fra foreldrene. Når det er snakk om incest derimot, vil barnevernet spille en rolle fordi overgriper er et nært familiemedlem. Barnet trenger hjelp fra noen utenfor situasjonen for at overgrepene skal kunne ta slutt (ibid:332 – 333).

Barn i alder 7-18 år

Lov om barneverntjenester (barnevernloven) §1-3, 1. ledd definerer ethvert menneske i Norge under alderen 18 år som et barn (Lov av 17. juli 1992 nr. 100 lov om barneverntjenester). Jeg velger derimot å kun ta for meg barn i alderen 7 – 18 år i denne oppgaven. Grunnen til dette er at fra syv års alderen behersker barnet å gå inn i dialog med voksne på en god måte. Barnet gjenkjenner de sosialt aksepterte normene for kommunikasjon og får en forståelse av samtalepartnerens perspektiv (Gamst 2011:53). Søftestad (2008) underbygger dette, og legger til at barn fra 7 års alderen av får en inngående forståelse av konsekvensene en eventuell avsløring av overgrepene ville få. Tilstedeværelsen av disse faktorene er nødvendig i drøftingen av min problemstilling.

Metode

Metoden jeg har valgt for denne oppgaven er litteraturstudie. Jeg har valgt å fordype meg i tema incest ved bruk av relevante fagbøker, forskningsrapporter og artikler. For å finne litteraturen har jeg benyttet meg av søkeverktøyet Oria, ved å søke på nøkkelord som *incest*, *barnevern*, *seksuelle overgrep*, *traumer* og *samtaler*.

2.2 Begrepsavklaring

For ordens skyld vil jeg forklare noen begreper før teorikapittelet. Begrepene som er viktige å gjøre rede for i denne oppgaven er incest, tabu og traume.

Incest – en nærmere forklaring

Fordi jeg begrenser oppgaven til å kun gjelde incest og ikke alle former for seksuelle krenkelser mot barn og unge, er det viktig å avklare hva dette begrepet innebærer. Etter lov av 22 mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig straffelov (straffeloven) § 312, er den juridiske definisjonen av incest; seksuell omgang mellom nær familie i nedstigende linje. Dette er en snever definisjon av begrepet incest. I lys av et mer psykososialt perspektiv, viser Gamst til et utvidet incestbegrep som inkluderer alle som har en omsorgsrolle ovenfor barnet (2011:85). Det er den sistnevnte definisjonen jeg ønsker å ta utgangspunkt i videre i oppgaven. Grunnen til dette er at det relasjonelle aspektet ved et overgrep har større betydning for omfanget av barnets senvirkninger enn de seksuelle handlingene i seg selv. Dette kommer jeg tilbake til senere i oppgaven.

Tabu

Begrepet tabu stammer fra de polynesiske øyer, og betegner en gjenstand, et tema eller en person som ikke skal nevnes eller berøres. I dagens norske samfunn brukes ordet gjerne om temaer det er kollektiv enighet om å ikke diskutere eller belyse.¹ Østens tre vise aper representerer hver sin del av begrepet tabu som fenomen, der den ene apen ikke vil *se* noe ondt, den andre vil ikke *høre* noe ondt og den tredje vil ikke *si* noe ondt. Denne illustrasjonen beskriver hvordan tabuet er et kulturelt forbud mot å se, høre og fortelle, og gir derfor psykologiske konsekvenser for den enkelte (Leira 2003:14).

Traume

Ordet traume har sine røtter i gresk og blir direkte oversatt til «sår». I et psykologisk lys kan vi si at traumatiserte individer har et sår på sjelen. På samme måte som et slag på armen kan gi et blåmerke, kan en traumatiserende opplevelse skade psyken (Evang, 2013:222). I litteraturen skilles det mellom to typer traumer. Type 1 traumer, som oppstår ved enkelthendelser der en føler fare for eget eller andres liv. Og type 2 traumer, også kjent som

---

¹ <https://snl.no/tabu> (29.03.2017)

komplekse traumer, som innebærer at en har opplevd gjentagende traumatiserende hendelser som foregår over en lengre periode. Et eksempel på dette kan være krig (Kvello 2015:185).

3 Teori

I dette kapitlet vil jeg belyse relevant teori som vil fungere som rammen for videre drøfting i kapittel 4. Jeg skal gjøre rede for ansvaret og plikten staten og lovverket pålegger barneverntjenesten, samt vise til barnets rett til å bli hørt. Deretter vil jeg forklare hvordan det relasjonelle aspektet ved overgrep påvirker barnet. Videre vil jeg redegjøre for hvordan incest kan ses i et traumeperspektiv og forklare de ulike senvirkningene incest kan føre med seg. Derpå vil jeg vise hvordan tabuiseringen av incest kan påvirke både den utsatte og fagfolk. Avslutningsvis i dette kapitlet skal jeg gjøre rede for Den dialogiske samtalemotoden som et mulig verktøy i barnevernets undersøkelsesfase.

Incest er et omfattende tema og det er et mangfold av kilder jeg kan ta i bruk i denne oppgaven. Teorien og kildene jeg har valgt å ta i bruk er det jeg føler er mest relevant for drøftingen av min problemstilling. Jeg har tatt i bruk fagbøker fra pensum, samt pålitelige artikler, forskningsrapporter og fagbøker som egenvalgt litteratur. I valg av kilder har jeg vært kritisk ved å granske *hvem* forfatteren er, samt hvor *egnet* informasjonen er for videre drøfting i denne oppgaven.

3.1 Barneverntjenestens samfunnsmessige plikter og oppgaver

Barnevernloven regulerer arbeidet som utføres i barneverntjenesten. Ved bruk av ulike forskrifter og retningslinjer legger denne loven til rette for rammene barnevernansatte skal arbeide innenfor. Jamfør § 1-1 i barnevernloven har barneverntjenesten en plikt til å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Den samme paragrafen viser også til barnevernets plikt til å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår (Lov av 17. juli 1992 nr. 100 lov om barneverntjenester).

I 1991 ratifiserte Norge FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjonen) og forpliktet seg dermed til å følge denne konvensjonen. Artikkel 19 i FNs barnekonvensjon påviser statens ansvar til å beskytte barn mot alle former for skade og mishandling, både psykisk og fysisk, inklusive seksuelt misbruk (Lov av 20. november 1989 nr. 30 FNs konvensjon om barnets rettigheter).

Disse lovtekstene viser til ansvaret myndighetene pålegger barneverntjenesten ved mistanke om at et barn blir seksuelt misbrukt. Samtidig viser FOs yrkesetiske grunnlagsdokument til barnevernets samfunnsoppgaver. Et av punktene i dette dokumentet omhandler barnevernets ansvar for å beskytte brukere fra bruk av tvang og vold, samt å gi dem best mulig levevilkår (FOs Yrkesetisk grunnlagsdokument 2015:5).

3.2 Barnets rett til å bli hørt

§ 6-3, 1.ledd i barnevernloven viser til at barn som er fylt 7 år, samt yngre barn som er i stand til å danne egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelser i saker som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. Samtidig kan vi se til §4-1, 2.ledd i samme lov, der det poengteres at barnet skal gis mulighet til medvirkning, samt at det skal tilrettelegges for samtaler med barnet (Lov av 17. juli 1992 nr. 100 lov om barneverntjenester).

Barnets rett til å bli hørt finner vi også i FNs barnekonvensjon. Artikkel 12 nr. 1 garanterer barn som er i stand til å danne egne synspunkter retten til å fritt gi uttrykk for disse standpunktene i alle forhold som vedrører barnet. Barnets synspunkter skal tillegges behørig vekt i samsvar med barnets alder og modenhet (Lov av 20. november 1989 nr. 30 FNs konvensjon om barnets rettigheter).

3.3 Relasjonsperspektivet

Den tilsynelatende vanlige oppfatningen av seksuelle overgrep er at det er enkeltstående hendelser. Overgrepet skjer, traumatiserer barnet der og da, for så å ta slutt. Når det gjelder incest derimot, er det viktig å holde i mente at overgriper er en som står barnet nært - en barnet er avhengig av i hverdagen. Dersom vi kun konsentrerer oss om de konkrete handlingene som utgjør et overgrep, er det lett å miste fokus på det incestuøse forholdet som konstant traumatiserende. Overgriper har en stadig tilgang til barnet og overgrepene er derfor ikke begrenset til visse situasjoner eller tider. Barnet lever i konstant beredskap og frykt (Søftestad 2005:35). Det beskrives fem aspekter som er viktige i forståelsen av overgrepsrelasjonen.

1 En voksen-barn relasjon

For at et barn skal kunne forstå seg selv som et individ, er det avhengig av omsorgspersoner som møter barnets grunnleggende behov (Boe&Christie 1991: 50-52). I overgrepsrelasjonen er det den voksnes seksuelle behov som blir satt i fokus. Barnet blir degradert til et objekt som

kun skal behage overgriper, og tilfredsstillere hans lyster. Fordi barnet er underlegent overgriper både psykologisk, kognitivt og biologisk, blir deres forståelse av situasjonen og relasjonen preget av den voksnes syn på barnet som objekt. Dette kan forstyrre barnets selvoppfattelse videre i livet. Mennesket har behov for en illusjon om forutsigbarhet og muligheten til å påvirke enhver situasjon vi befinner oss i. Når overgrepene starter har barnet ingen forutsetninger for å forstå årsaken til at de skjer. Piaget forklarer at barnets årsak-virkning-forståelse i alder 2-7 år er grunnleggende egosentrisk. Det er derfor naturlig at barnet finner årsaken til overgrepene hos seg selv – «det er fordi jeg er slem, jeg må straffes». Denne skyldattribueringen gir barnet en følelse av en viss forutsigbarhet, men følger den utsatte helt til voksenalder. Mange voksne incestutsatte vil derfor se på seg selv som ekle, onde eller annerledes (Boe&Christie 1991: 50-52).

2 En maktrelasjon

Den voksne har muligheten til å bruke makt til å tvinge barnet til å utføre seksuelle handlinger, eller til å trenge inn i barnets hulrom. Fordi overgriper er fysisk overlegen, har barnet liten eller ingen mulighet til å forsvare seg. Dette fører til at barnet føler avmakt i overgrepssituasjonen. Samtidig er også overgriper psykisk overlegen og har derfor makt til å definere overgrepene (ibid:52-54). Den voksne kan ta i bruk fire ulike metoder for å gjøre dette. Den første metoden omhandler usynliggjøring. Barnet og den voksne utvikler en egen kommunikasjon med ulike signaler og rutiner. Overgriper kan for eksempel gi barnet ett spesielt blikk og signaliserer på denne måten at barnet skal forberede seg til overgrepet. Dette signalsystemet kan brukes av overgriper for å tåkelegge det som foregår, slik at barnet får en følelse av å være usynlig. Den andre metoden er å alminneliggjøre overgrepene ved å fortelle barnet at slike seksuelle handlinger er noe som foregår i alle familier, samtidig som at hemmeligholdelse blir bedyrt. Overgriper kan også påføre barnet skyld for at overgrepene foregår, og bygger dermed under barnets allerede tilstedeværende skyldattribuering. Den fjerde måten overgriper definerer overgrepssituasjonen på er ved å legitimere overgrepene som en kjærlighetserklæring (Ibid:52-54).

3 En seksuell relasjon

Alle barn er seksuelle vesener som kan nyte å eksperimentere med og oppdage sin egen, og andres, kropp. En konsekvens av overgrep mellom voksen og barn er at barnet kastes inn i en voksen seksualisert verden (Boe&Christie 1991:54-55). Ofte er det utsatte barnet ikke modent nok til å forstå hva sex skal innebære, samtidig som de seksuelle handlingene barnet opplever

er preget av tvang og likegyldighet. Barnet opplever ofte en følelse av frykt og smerte i overgrepssituasjonen, samtidig som det kjenner på en naturlig lystfølelse og har et grunnleggende behov for nærhet og kjærtegn. Denne ambivalensen kan føre til at barnet senere i livet identifiserer seg som et rent seksuelt vesen, som kun er til for andre nytelse (Boe&Christie 1991:54-55).

4 En svikefull relasjon

For barnet er et incestuøst overgrep et massivt tillitsbrudd. En omsorgsperson skal være barnets kilde til trygghet og hengivenhet, men ender opp som kilden til redsel og smerte når overgrep foregår. Barnet kan føle på sviket både ved at overgriper begår seksuelle handlinger, og ved at overgriper skjuler og benekter overgrepene. Samtidig kan barnet føle seg forrådt av andre omsorgspersoner, som ikke stanser overgrepene og beskytter han. Dette tillitsbruddet gir konsekvenser for barnets evne til å inngå i tillitsfulle relasjoner senere i livet (ibid:55-56).

5 En hemmelig relasjon

Tausheten som omkranser overgrepene kan argumenteres som det mest skadefulle for barnet. For å forsikre seg om at overgrepene blir holdt hemmelige kan overgriper benytte seg av ulike trusler ovenfor barnet. På denne måten tror barnet at det vil ende i katastrofe dersom overgrepene blir avslørt, samtidig som at barnet ønsker at overgrepene skal ta slutt. Barnet lever i en slags «ikke-virkelighet», der overgrepene eksisterer parallelt med at de blir tilslørt. Rollen barnet påtar seg for å virke normal fører til en identitetsforstyrrelse og barnet blir isolert og stempler seg selv som annerledes. (ibid:56-57).

3.4 Incest i et traumeperspektiv

I begrepsavklaringen nevnte jeg hvordan det skilles mellom to ulike traumer, type 1 traumer og komplekse traumer. Dersom et barn opplever et seksuelt overgrep fra en fremmed kan dette potensielt være traumatiserende. Barn som opplever at mor eller far er overgriper derimot, befinner seg i et konstant traumatiserende scenario, både før, under og etter overgrepene (Søftestad 2005:64). I henhold til disse beskrivelsene kan vi se likhetstrekk mellom situasjonen et incestutsatt barn lever i og redegjørelsen av komplekse traumer.

Et traume som er påført av omsorgspersoner benevnes som et relasjonstraume og kan ha negative konsekvenser for videre relasjonell og kognitiv utvikling. John Bowlbys tilknytningsteori forteller oss at mennesker har et medfødt instinkt til å søke nærhet og trygghet hos sine nærmeste omsorgspersoner. Barnets videre emosjonelle og sosiale utvikling

er prisgitt kvaliteten på interaksjonen mellom barnet og dets omsorgspersoner. I et incestuøst forhold vil denne interaksjonen, og dermed tilknytningen, bli avvikende og får konsekvenser for hvordan barnet forstår seg selv og andre i fremtidige relasjoner (Haavind og Øvreide 2016:129-130).

Se for deg en mor og hennes barn på lekeplassen en solfylt lørdags formiddag. Barnet leker i sandkassen og er oppslukt i sandkakebaking, mens mor sitter på benken noen meter unna. Plutselig hopper en hund opp i sandkassen og løper oppspilt bort til barnet. Barnet blir skremt og flykter til mor for å søke trygghet. Vi kan tenke oss at dette er reaksjonsmønsteret til et barn med normal tilknytning, i en situasjon som kan oppfattes som farefull. Barnet vil søke trygghet og beskyttelse hos sin omsorgsperson. For et barn som lever i incest, er det selve omsorgspersonen som utgjør faren. Hva så med dette barnet? Hvem skal beskytte han/henne?

Når overgriper er en omsorgsperson strider dette mot den grunnleggende trygghetsfølelsen et barn skal føle ovenfor sine foreldre, og fører til en *desorganisert tilknytning*. Denne typen tilknytning viser til skjevheten mellom barnets behov for trygghet og omsorgspersonens evne til å være en trygg base. Når det incestutsatte barnet er i en farlig overgrepssituasjon blir det frarøvet den naturlige tryggheten en omsorgsperson skal representere, samtidig som flukt blir umulig (Anstorp 2006:33).

3.5 Senvirkninger av incest

Posttraumatisk stresslidelse, eller PTSD, er betegnelsen på en rekke lidelser som kan følge av traumatiske hendelser. Påtrengende minner, eller flashbacks, og fysiske reaksjoner som rastløshet og avslapningsvansker, kan være kjennetegn på denne diagnosen. Samtidig vil barnet forsøke å flykte fra eller unngå situasjoner og forhold som kan minne om den traumatiske hendelsen. I de tilfellene overgriper er barnets omsorgsperson vil skadevirkningene på barnets utvikling bli mer omfattende og komplekse, enn dersom overgriper er en fremmed (Broberg m.fl. 2006:160-162)

I det skadelige omsorgsmiljøet må barnet utvikle mestringsstrategier, eller overlevelsesmekanismer, for å kunne håndtere de psykologiske påkjenningene. At barnet føler skyld, skam og medansvar for overgrepene er noen av de vanligste overlevelsesmekanismene etter en påført krenkelse av en voksen i nær relasjon (Gamst 2011:100). At barn påtar seg skylden for smerten de blir påført av sine omsorgspersoner kan virke ubegripelig. Likevel kan vi argumentere for at dette er en sunn måte for barnet å mestre en umulig situasjon. I følge Reimunn Førsvoll (2003) er skam og skyld selve fundamentet for senvirkningene incest fører

med seg. Barnets grunnleggende trygghet blir rystet når dets nærmeste omsorgsperson, også viser seg å være kilden til frykt og smerte. Barnets biologiske disposisjon er å knytte seg til sine omsorgspersoner, og påtar seg derfor skylden for overgrepene i et forsøk på å beskytte en liten del av tryggheten - «han måtte straffe meg, jeg har gjort noe galt.» Samtidig kan overgriper på sin side legge skylden over på barnet – «det er fordi du er så vakker, du frister meg.» Etter at barnet har påtatt seg skylden kommer også skamfølelsen. Skammen over å ha deltatt i noe ekkelt, og skammen over å ikke kunne stanse det. Barnet internaliserer skyld- og skamfølelsen, og ser på seg selv som annerledes og skitten, noe som igjen fører til at barnet tier om overgrepene (Førsvoll 2003:108-109; Søftestad 2005:66).

Enkelte overgrepsutsatte barn kan også bruke *dissosiasjon* som en forsvarsmekanisme. Dissosiering kan forstås som en oppsplitting av bevisstheten, og kan graderes fra dagdrømming til en varig spalting av personens identitet, hukommelse og bevissthet. Menneskets fire hovedformer for forsvar er flukt, frys, kamp og underkastelse. Dissosiering er en form for flukt og frys forsvaret. Barnet har ikke mulighet til å kjempe tilbake under overgrepet og kan derfor oppleve lammelser i armer og ben. Lammelsen av muskulaturen påvirker ikke høyden på barnets stressnivå og han/henne tyr dermed til mental flukt (Kvelling 2015:302-304). Dissosiasjon er med andre ord en psykisk beskyttelse barnet bruker for å verne seg mot smerten. Barnet flykter mentalt fra situasjonen, og ved å skille tanker og kropp unngår det å ta hendelsen inn over seg. Slik kan barnet leve som om overgrepet aldri tok sted, fordi det føles ut som om det skjedde med noen andre. Når sanseintrykkene og minnene splittes opp og lagres separat på denne måten, kan den utsatte oppleve flashbacks i voksenalder. Det er ikke unormalt at den utsatte kan føle seg gal fordi han/henne kun ser minnene bit for bit, og har derfor vanskeligheter med å skille virkelighet fra fantasi (Søftestad 2005:67).

Det incestutsatte barnet kan også oppleve andre senvirkninger, både psykiske og somatiske. Dette inkluderer blant annet depresjon, angst, regresjon, spiseforstyrrelser og selvskading. Incestutsatte barn og voksne er ikke en homogen gruppe. Noen utsatte opplever ingen senvirkninger, mens andre må leve med dem livet ut. Hvilke senvirkninger den utsatte får og omfanget av disse avhenger av mange faktorer, deriblant overgrepsrelasjonen, graden av vold og trusler, samt eventuell avdekking av overgrepene. Hver overgrepsrelasjon er med andre ord komplisert og særegen (Søftestad 2005:65). Mangelen på senvirkninger betyr ikke

nødvendigvis at det ikke er skjedd et overgrep, på samme måte som tilstedeværelsen av senvirkninger ikke trenger å være en indikasjon på overgrep. Det handler om å se helheten.

3.6 Incest som tabuisert traume

Mine funn hittil viser til at incest regnes som et komplekst traume og at det utsatte barnets kognitive, emosjonelle og relasjonelle utvikling kan bli skadelidende. Søftestad (2005) viser til omfattende forskning om senvirkningene som følger av traumatiske opplevelser, og konkluderer dermed at skadevirkningene et barn får etter seksuelle overgrep ikke burde bagatelliseres (ibid:63-64).

Det er min oppfatning at samfunnet bærer et preg av fornektelse når seksuelle overgrep mot barn blir et tema. Subjektivt opphører incest å eksistere, og det som ikke eksisterer kan heller ikke være traumatiserende. Den økte faglige bevisstheten om incest som traume blir dermed utfordret av samfunnets kollektive tabuisering av seksuelle overgrep mot barn. Under min praksisperiode på Støttesenter mot incest opplevde jeg selv hvordan tabuet påvirker omgivelsene. Dersom jeg forsøkte å fortelle om mine opplevelser av å være på senteret ble folk unnvikende. De stilte konkrete spørsmål som «hvor lang er arbeidsdagen der?», for så å hurtig skifte samtaleemne. De orket rett og slett ikke å ta inn over seg historiene jeg ønsket å formidle. Søftestad (2005) påpeker at fagfolk også kan oppleve bagatellisering, opposisjon og avsky fra kolleger i eget fagmiljø. Dette kan føre til at fagpersonene som forsøker å sette incest i søkelyset kan bli isolert og stigmatisert (ibid:26).

Konsekvensene av stillheten som omkranser incest som fenomen er at traumet blir ugyldiggjort. Leira (2003:153) argumenterer for at tabuet ikke bare fører til at seksuelle overgrep blir usynlige, fenomenet mister også sin gyldighet. Hun forklarer videre at kraften av tabuets ugyldiggjøring er så sterk at det kan føre til psykologiske konsekvenser for den incestutsatte, noe hun kaller *ugyldighetsspiralen*. Denne spiralen illustrerer hvordan ulike faktorer kan føre til at tabuet gir flere psykologiske skadevirkninger enn selve traumet. For det første mister den utsatte muligheten til psykologisk bearbeidelse. Traumet er kulturelt sett intet eksisterende og blir derfor ikke navngitt. Det er ingen steder den utsatte kan dra for å få hjelp, fordi det som aldri har skjedd trenger ikke bearbeidelse. Den utsatte vil også kjenne på en subjektiv avmakt, nettopp fordi når traumet blir ugyldiggjort kan det virke umulig å stoppe overgrepene (Leira 2003:158).

En tredje faktor er at den utsatte blir gående alene med en stor hemmelighet. Truslene fra overgriper fører til at barnet frykter konsekvensene dersom overgrepene blir avdekket. Barnet

bærer på makten til å ødelegge familien, sende overgriper i fengsel eller andre trusler overgriper har kommet med. Denne hemmelighetsholdelsen fører til en enorm ensomhet for barnet. For å unngå at overgrepene blir oppdaget må barnet sky unna vennskap, fortrolighet og intimitet. Den utsatte vil også begynne å selvattribuere. Når livssituasjonen er uutholdelig og ingen setter ord eller fokus på det han/hun opplever, vil den utsatte begynne å finne feil i seg selv. På denne måten kan han/hun få følelsen av en viss kontroll over situasjonen, samt en forståelse av hvorfor overgrepene skjedde. Samtidig blir verden desto mer utrygg for barnet med innrømmelsen av at hans/hennes nærmeste omsorgsperson, også er roten til frykt og smerte. Dermed påtar barnet seg skylden for overgrepene for å beskytte tryggheten mamma og pappa skal representere. Med skylden følger også skammen. Skammen av å delta, over å være skitten og ond, skammen over å bære på en hemmelighet (Leira 2003:158-159).

3.7 Fagpersoners følelsesmessige reaksjoner og belastninger

Hverdagen i barneverntjenesten er på mange måter preget av sorg og smerte.

Barnevernpedagogen må forholde seg til barn som er blitt utsatt for ulike former for traumer, i form av både psykiske eller fysiske overgrep. I 2005 ga SMI, i samarbeid med Redd Barna, ut en rapport om barnevernets arbeid med incestsaker. Funnene viste at de ansatte i barneverntjenesten opplever sakene som omhandler incest som de mest kompliserte og vanskelige. De ga uttrykk for at de har for lite kompetanse om temaet, og at dårlig økonomi fører til nedprioriteringen av kurs om seksuelle overgrep (Talsethagen 2005a). Elsbet Pilskog (2003) argumenterer for at kunnskap om seksuelle overgrep er den eneste måten å kunne forstå symptomene av incest som naturlige reaksjoner på unormale hendelser (2003:91). Samtidig forteller enkelte av saksbehandlerne om en ledelse som ønsker å prioritere andre saker. Mange av saksbehandlerne kjenner også på et ubehag i forbindelse med incest. En ansatt uttrykte seg slik; «Incestsaker berører meg på en spesiell måte. Jeg blir sint og kvalm, synes det er ekkelt. Jeg tror andre saksbehandlere også har det slik» (Talsethagen 2005a:10).

I møte med incest kan de ansatte i barneverntjenesten benytte seg av forsvarsmekanismer for å beskytte seg selv mot de vonde følelsene. En av disse mekanisme er overidentifisering. At foreldre kan skade barna sine kan for mange være vanskelig å forestille seg. Fagpersonen kan derfor projisere egne holdninger, følelser og attributter over på foreldrene, og på den måten ikke se virkeligheten barnet lever i (Killén 2015:80-88). Overidentifisering med foreldrene kan forhindre empati, samtidig som det fører til en bagatellisering av barnets farlige livssituasjon. Bagatelliseringen kan bidra til at fagpersonen distanserer seg fra barnets smerte, og på den måten beskytter seg selv. Nært beslektet til distansering er ansvarsfraskrivelse.

Noen saker berører fagpersoner sterkere enn andre, de kan vekke til live holdninger og fordommer vi ikke ante vi hadde. De sakene som kan virke håpløse, der foreldrene aldri blir bedre eller fagpersonen henviser videre i visshet om at det ikke er løsningen, er et uttrykk for fagpersonens distansering. Samtidig finnes de tilfeller der fagpersonen blir så engasjert i barnets livssituasjon at det fører til handlingslammelse og angst. En siste forsvarsmekanisme jeg ønsker å presentere er reduksjon av kompleksiteten. Gjennom overidentifisering, bagatellisering og distansering overbeviser vi oss om at barnets og situasjon ikke er så komplisert. Vi dytter barnet inn i behandlingsmodeller som ikke er tilpasset dem, og beskylder barnet for å være vanskelig dersom modellen ikke fungerer. En argumentasjon fagpersonen kan benytte seg av i disse tilfellene er ressursmangel (Killén 2015:80-88)

3.8 Den Dialogiske Samtalemotoden

I kapittel 3.2 belyste jeg barnets lovfestede rett til å bli hørt i saker som angår dem. Men det er ikke nok at barnet har en rett til å bli hørt, det handler om viktigheten av *hvordan* barnet blir hørt. Gamst understreker at barnets muligheter til å fungere som en kompetent informant forutsetter den profesjonelles kunnskap om hvordan en inngår i god kommunikasjon med barnet (Gamst 2011:14).

Åse Langballe og Kari Trøften Gamst savnet en samtalemotode som styrket barnets stemme og medbestemmelse, på bakgrunn av kunnskap om vanskeligheter barn har med å snakke om traumatiserende opplevelser. Resultatet var utviklingen av Den Dialogiske Samtalemotoden (DCM). Opphavet til DCM er en studie utført mellom 1986 og 2002, der kommunikasjonsmønsteret mellom barn og politi i dommeravhør ble studert. Konklusjonen av studien var at kommunikasjonen bar preg av ledende spørsmål og forutinntatte holdninger fra avhørers side (ibid).

Målet med DCM er å legge vekt på barneperspektivet i samtalen. Den voksne skal fungere som en likeverdig samtalepartner for barnet. Ved at barnet blir introdusert i situasjonen som en kompetent og likeverdig deltaker, kan barnet bygge opp tillit til den voksne. På denne måten blir barnet mer åpent og motivert til å fortelle. Men barnet skal ikke ha alt ansvaret for samtalen alene. Den voksne skal fungere som en medkonstruktør av barnets fortellinger, for å sikre kvaliteten på informasjonen som blir gitt. En god holdning, væremåte og dialogiske kompetanse hos den voksne er derfor viktige faktor for at samtalen skal bli vellykket (ibid:121-122). I DCM er det fem grunnleggende perspektiver som viser til forutsetningene for å oppnå god kommunikasjon med barn.

3.8.1 Barneperspektivet

Det er kun barnet som er ekspert på sitt eget liv. Ved å la barnet bruke sin egen stemme og fortelle med egne ord, får den voksne et «innenfra-perspektiv» til barnets subjektive opplevelsesverden. Barnet blir behandlet som et kompetent subjekt med egne tanker, følelser, opplevelser, behov og rettigheter, som skal bli ivaretatt. At barnet får sin tur ved talebenken er nødvendig for at barneperspektivet skal kunne komme frem. Den voksne profesjonelle vil aldri helt klart kunne forstå hvordan barnet føler, tenker eller opplever ulike situasjoner. Det er barnet som må hjelpe den voksne å få de helhetlig bilde, slik at vi kan forstå deres reaksjoner. Samtidig må den voksne prøve å se tilbake på sin egen barndom og forsøke å huske hvordan det var å føle og reagere som et barn. Hva gjør et barn trist eller glad eller redd? (ibid:120).

3.8.2 Fri fortelling

For at informasjonen barnet kommer med skal være så pålitelig og nøyaktig som mulig, er det viktig at barnet får snakke fritt. I den frie fortelling kan barnet lettere hente frem minner og formidle historien uten å bli påvirket av den voksne. Man ønsker å minimalisere spørsmål fra den voksne for å sikre at barnets fortelling ikke blir ledet. Når barnet får fortelle fritt fører det også til at han/hun husker mer og mer etter hvert som fortellingen tar form. Samtidig får barnet sjansen til å selv høre historien sin, kanskje for første gang, og vil derfor selv få en bedre oversikt og forståelse for egen situasjon (ibid: 140).

3.8.3 Målrettet, tematisert og åpen

Uansett mål for barnesamtalen er det viktig å etablere visse rammer. Den voksne skal være åpen og lytte til barnets fortelling, samtidig som at barnet ikke skal dominere dialogen. I DCM er det den voksnes rolle å styre samtalen, slik at dialogen blir strukturert mot et spesifikt formål. Den voksne skal fungere som en veiviser i samtalen, men uten å lede kommunikasjonen. Det kan virke motstridende at barnet skal snakke fritt, men strukturert, og at den voksne skal styre, men ikke lede. I DCM er det viktig å finne balansegangen mellom disse motsetningene for å få et optimalt resultat i samtalen (ibid:122).

3.8.4 Fleksibel og tilpasset hvert enkelt barn

Det kan ta tid å mestre DCM. Denne metoden er ikke forenlig med å følge et manus eller en sjekkliste slavisk. Et nøkkelord i bruken av DCM er fleksibilitet. Alle barn, situasjoner og fagpersoner er ulike, og hver samtale i DCM vil derfor bli unik. Den voksne må stadig være beredt til å endre innfallsmetode og for å finne nye forståelser av situasjonen, fordi barnets

følelser og reaksjoner endrer seg i takt med samtalen. Med andre ord må du lære deg noter før du kan skrive en opera (ibid:123).

3.8.5 Barnefaglige og formelle hensyn

I en samtale med barn i en barnevernundersøkelse er det visse juridiske krav som må oppfylles og tas hensyn til. Samtidig har barnet et behov og en rett til å bli ivaretatt. DCM forener disse kravene og behovene. Barnet får snakke fritt i en trygg setting, der samtalen blir lagt til rette for barnets kognitive, sosiale og psykologiske forutsetninger. Samtidig sikrer DCM at informasjonen er så presis og pålitelig som mulig, ved at den voksne veileder dialogen slik at samtalen formål blir oppfylt. Det er viktig at den voksne styrer samtalen inn på aktuelle temaer, men forholder seg nøytral ved å unngå at dialogen blir påvirket av hans/hennes holdninger eller forutinntatthet (ibid:123-124).

Jeg ønsker å påpeke viktigheten av empati i en barnesamtale. Empati vil si den evnen et menneske har til å forstå og anerkjenne et annet menneskes følelsesliv. En betingelse for empati i samtalen er at den voksnes holdning og innstilling tilsier at han/hun ønsker å forstå barnet. Det er grunnleggende for barnets tillit og åpenhet at den voksne viser en genuin interesse og et ønske om å forstå. Dette fører til at barnet tørr å fortelle, fordi man skaper en personlig kontakt og samtalen får betydning (ibid:40-41).

4 Drøfting

I dette kapitlet skal jeg drøfte hvilke faktorer som kan føre til at incest ikke blir avdekket i en undersøkelse i barnevernet. Jeg vil først ta utgangspunkt i at DCM blir brukt som samtalem metode i undersøkelsesfasen, og vise til ulike reaksjoner og holdninger hos barnevernpedagogen som kan påvirke utfallet av barnesamtalen. Videre vil jeg vise til viktigheten av at barnevernpedagogen har kunnskap om incest som traume. Avslutningsvis i dette kapitlet skal jeg gjøre rede for hvordan mangel på tid og ressurser i barneverntjenesten kan påvirke avdekking av seksuelle overgrep.

4.1 Saksbehandlers emosjonelle reaksjoner

Å arbeide med barn og unge som er utsatt for ulike traumer kan være belastende for barnevernpedagogen. På lik linje med de utsatte, settes det i gang ulike forsvarsmekanismer også hos fagpersoner for å kunne takle de mange og vonde emosjonene som kan oppstå i møte med incest. Søftestad (2003) skriver om hvordan saksbehandlerens reaksjoner og holdninger kan påvirke arbeidet som blir utført. Hun forklarer at måten saksbehandleren reagerer på kan

føre til negative konsekvenser for saksbehandleren personlig, samt relasjonen han/hun kan opparbeide med den utsatte (ibid:88).

Leiras (2003) beskrivelse av ugylldighetsspiralen illustrerer hvordan tabuet rundt seksuelle overgrep får konsekvenser for de utsattes psykologiske bearbeidelse av overgrepene. Den utsatte bærer på denne store hemmeligheten i ensomhet, tilsynelatende uten muligheter for hjelp eller avlastning. I hjelpeapparatet viser erfaring at fokuset ligger på behandling av symptomer, i motsetning til å dykke dypere inn i klientens historie for å finne bakgrunnen for hans/hennes reaksjoner. Selv i de tilfeller der seksuelle overgrep er beskrevet i klientens journal blir ikke nødvendigvis behandlingen tilrettelagt. Det kan virke som om tabuet har sådd dype røtter også hos fagpersoner (Anstorp m.fl. 2003:19-20).

4.1.1 Incest – et ikke-tema i barnevernet

Rapporten utgitt av SMI og Redd Barna viser til barnevernsansattes egne opplevelser av incestsakene som spesielt vanskelige. Som ellers i samfunnet kan det virke som om incest er et tema som heller ikke blir diskutert på barnevernskontoret. Enkelte av saksbehandlerne intervjuet i rapporten forteller om flere saker som blir liggende i flere år uten at de blir tatt tak i. De frykter at disse sakene blir liggende nettopp fordi det er mistanke om incest. Andre snakker om en ledelse som nekter å bruke tid og ressurser på incestsakene. «Alle saksbehandlerne tror at jenta blir utsatt for incest, men sjefen min sier at vi ikke har kapasitet til å gå inn i denne saken» (Talsethagen 2005a:11). Samtidig gis det uttrykk for at incest sjeldent blir ansett som en mulig bakgrunn for problemet, dersom det ikke spesifikt blir nevnt i bekymringsmeldingen (Talsethagen 2005b:353).

Dette tyder på at også fagpersoner deltar i ugylldiggjøringen av incest, og det er bekymringsverdig i forhold til hvordan slike holdninger kan påvirke de utsatte barna.

Shulman (2003) mener at klienten ofte tidlig er villig til å ta opp vanskelige og tabuiserte temaer, så lenge hjelperen er åpen til å snakke om det (ibid:104). Jensen (2005) og Søftestad (2006) (i Borgen m.fl. 2011:14) har begge utført studier som bekrefter Shulmans påstand. I undersøkelsene ble barn og ungdom spurt om hva som skulle til for å fortelle om de seksuelle overgrepene. Det kom frem at det var vanskelig å snakke spontant om noe så skamfullt og privat, men det var lettere å fortelle dersom samtalepartneren introduserte temaet i samtalen. Dette viser til hvordan taushet om incest hindrer avdekking.

4.1.2 Bagatellisering

Bagatellisering er en av forsvarsmekanismene som kan bli utløst hos fagpersonen når incest blir et tema. Fagpersonens ønsketenkning om at barnet ikke har det så vondt som det virker, kan føre til at han/hun tillegger foreldrene gode følelser og egenskaper. På denne måten skjerner fagpersonen seg fra barnets virkelige smerte. Fagpersonen distanserer seg fra og overser barnet og misbruket det lever i. Til tross for mistanke om incest, kan barnet benekte overgrepene og fagpersonen følger barnets benektelse for å beskytte seg selv (Killén 2015:80-84).

I bruk av DCM som samtalemetode er det grunnleggende at barnet skal kunne inngå i fri fortelling. For å kunne fortelle om traumatiserende opplevelser trenger mange barn støtte og anerkjennelse fra den profesjonelle voksne (Gamst 2011:141). Dersom barnet blir møtt med bagatellisering og avvising vil han/hun trekke seg tilbake og slutte å fortelle (Leira 2003:166). Jeg undrer meg om den voksnes bagatellisering av barnets fortelling kan underbygge barnets allerede tilstedeværende selvoppfattelse som et objekt. Haldor Øvreide (2009) viser til at overgriper også vil benekte og bagatellisere overgrepene (ibid:192). Når fagpersonen gjør det samme vil dette gi barnet en bekreftelse på at overgriperes virkelighetssyn stemmer. Samtidig avfeier fagpersonen barnets subjektive opplevelser og han/hun blir ikke møtt som en kompetent informant med egne tanker og følelser. Når den voksne bagatellisierer barnets opplevelser kan det være som en bekreftelse for barnet, på at han/hun er verdiløs og kun et objekt andre ikke skal bry seg om.

Bagatelliseringen hindrer i tillegg fagpersonen fra å engasjere seg i barnet med empati (Killén 2015:80). Relasjonsperspektivet av seksuelle overgrep viser hvordan det incestuøse forholdet er preget av maktmisbruk og svik, der barnet opplever et tillitsbrudd fra overgriper (Boe&Christe 1991). Tilstedeværelse av empati i barnesamtalen blir derfor desto mer viktig for at barnet skal kunne bygge opp nok tillit til å tørre å dele historien sin.

4.1.3 Vegring og redsel

Det er smertefull kunnskap at barn blir utsatt for incest. Saksbehandleren kan derfor unngå dette temaet i samtale med klienter, i frykt for å få vite mer enn han/hun orker å ta inn over seg. En av informantene i studien utført av SMI og Redd barna uttrykker at incest er et tema de fleste i barneverntjenesten synes er ekkelt og ønsker å distansere seg fra; «hvor mye vil jeg egentlig vite?» (Talsethagen 2005a:10).

Men det kan virke som om fagpersoner frykter mer enn selve incesthistorien. Redselen for å bli utstøtt i fagmiljøet er også tilstede. Fordi incest er tabu er det en kollektiv enighet om å ikke nevne eller belyse dette temaet. Sjøftestad (2005) forklarer at enkelte fagfolk opplever sterke reaksjoner fra kolleger, samt det offentlige rom, etter deres engasjement i arbeid med seksuelle overgrep (ibid:26). Leira (2003) bekrefter dette og synliggjør samfunnets forakt og utestengelse av individer som våger å benevne det som er forbudt. Hun viser til Freuds billedbruk av tabubryterne som «spedalske,» og hvordan de blir ansett som urene av både kolleger og mannen på gata (ibid:155). En bevisst strategi for å unngå arbeid med seksuelle overgrep og dermed utstøtelse, kan være å ikke tilegne seg kunnskap om incest, ved å fordype seg i andre fagområder (Sjøftestad 2005:44).

Å bli møtt med slik forakt av andre kan føre til at man internaliserer en viss skam. Skammen over å bryte tabuet. Mennesket er grunnleggende et sosialt og relasjonelt vesen, med behov for bekreftelse og anerkjennelse fra andre mennesker (Haavind&Øvreeide 2016:129). Ut ifra denne tankegangen kan vi si at det er vanskelig for et menneske å bli møtt med utstøtelse og forakt fra samfunnet. Vi ønsker bifall og heder fra våre medmennesker og adlyder derfor normen om å usynliggjøre tabuet (Leira 2003:155). Tidligere i vår var jeg i et bursdagsselskap. En annen festdeltaker spurte meg ivrig og nysgjerrig om temaet for bacheloroppgaven min. Stillheten var momentan i det jeg ytret ordet incest. Samtlige hoder i lokalet snudde seg mot meg, øynene ulmet av sjokk og vantrø. Til tross for at jeg ser på meg selv som en person som ønsker å synliggjøre incest og ikke er redd for å snakke om det, følte jeg øyeblikkelig på en skamfølelse. Jeg følte meg virkelig spedalsk.

4.2 Kunnskap om incest

Innledningsvis viser jeg til Borgens (2011) oppfattelse av at saker som omhandler incest og seksuelle overgrep ofte blir feildiagnostisert og sorteres under andre saksnavn i barneverntjenesten. I kapittel 4.1 viser jeg til noen emosjonelle reaksjoner som kan føre til at dette skjer. Nå vil jeg gå nærmere inn på hvordan mangel på kunnskap om incest som traume og dets senvirkninger kan føre til at incest ikke blir avdekket i en undersøkelse i barnevernet.

Som nevnt kan ett av barnets forsvarsmekanismer være å dissosiere. Barnet kan ofte forsøke å bearbeide eller flykte fra hendelser det ikke forstår eller har kontroll over, ved å bruke fantasien. Barnets fortellinger kan derfor inneholde elementer av usannsynlige og uvanlige utsagn. Vanligvis blir slike historier avfeid som falske, men det kan likevel være pålitelige aspekter tilstede. Det er derfor viktig å være lydhør og sensitiv i møte med barnets fantasier,

og ikke avfeie dem uten å lytte. Fagpersonen må anstrenge seg for å kunne fastslå hva som er flukthistorier og hvilke historier som inneholder fragmenter av virkelige hendelser. Det er lett å avvise en fantasifull historie som rent oppspinn, men kunnskap om hvordan overgrep virker inn på et barns psykiske forsvar og overlevelsesstrategier ved virkelighetsflukt, fører til at en slik historie kan styrke barnets pålitelighet. (Gamst 2011:247).

Det er kun mentalt velutrustede barn som har kapasitet til å utvikle dissosiasjon som forsvarsmekanisme. I følge Trine Anstorp (2003) er det vanligvis det sterkeste og mest mentalt stabile barnet i familien som blir utvalgt som overgrepsoffer. For å kunne fungere i hverdagen er barnet nødt til å gjemme bort smerten for å ikke bli avslørt (ibid:184). Manglende kunnskap om dissosiasjon som forsvarsmekanisme kan derfor hindre at fagpersonen ser misbruket barnet lever i, fordi han/hun er så dreven i å holde på hemmeligheten.

Samtidig har ikke det utsatte barnet nødvendigvis de riktige verktøyene til å formidle sin historie. Årevis med tilsløring og usynliggjøring av overgrepene kan ha ført til at barnet mangler ordene til å kunne verbalisere sin fortelling. Barnet kan da bruke ord og uttrykk som han/hun mener passer i forhold til hans/hennes forutsetninger. Sosialarbeider og terapeut Madge Bray (1993) deler en historie om den lille jenta Zoe som på en helt spesiell måte gir uttrykk for at hun har opplevd seksuelle overgrep. Under en samtale med Zoe brukte Bray leken som et verktøy for å få jenta i snakk. Zoe bruker en leketelefon til å kommunisere at «den lille jenta har fått edderkoppsyken.» Den lille jenta i leken har altså fått mange giftige edderkopper inn i magen, og dersom de slipper ut vil alle verdens dyr dø. Bray spør Zoe hvordan den lille jenta har fått så mange edderkopper i magen sin. Zoe svarer; «De kom inn i et hull i munnen og magen hennes, og den slemme mannen tok dem inn der med det hvite stoffet» (Bray 1993:147-148). Dette er ett eksempel på hvordan barn bruker de ordene og uttrykkene de kjenner til for å fortelle om seksuelle hendelser.

Det er viktig at barnevernspedagogen er klar over at incestutsatte barn og unge sjeldent, eller kanskje aldri, har snakket om overgrepene tidligere. Historien har aldri tatt form før nå og kan derfor være rå og ubearbeidet. Ved at barnet ikke bruker de ordene man vanligvis forbinder med et seksuelt overgrep kan barnets budskap forsvinne dersom fagpersonen ikke fanger opp undertonene i historien som et uttrykk for seksuelle overgrep (Gamst 2011:141). Shulman (2003) beskriver viktigheten av at fagpersonen forhåndsinnstiller seg på samtalen. Ved å stille forberedt til samtalen, kan man møte temaene som dukker opp på en bedre måte. En annen

fordel med å forberede seg er at det kan være lettere å fange opp små og uklare budskap (ibid:82).

Som nevnt i kapittel 3.5 kan den utsatte utvikle flere senvirkninger og symptomer på incest. Vi vet også at de ulike senvirkningene kan være symptomer på andre traumatiske hendelser eller somatiske lidelser. Fagpersoner forstår symptomer og hendelser på ulike måter, avhengig av deres bakgrunn, utdanning og holdninger. Hvordan fagpersonen velger å tolke barnets livssituasjon på, avgjør også hvordan den videre handlingsplanen blir (Søftestad 2005:40). For å kunne se forbi symptomene og finne bakgrunnen for den utsattes reaksjoner må vi ha på oss de riktige «brillene». Dersom fagpersonen ikke tolker symptomene ut ifra den riktige konteksten kan barnet risikere å ende opp med en feildiagnose, og får dermed ikke riktig behandling (Leira 2003:73-74). Killén (2013) belyser at kunnskap er nødvendig for å kunne se og forstå reaksjoner hos klienten, i tillegg til at det er forutsetningen for å ha mot til å handle (ibid:205).

4.3 Profesjonell eller personlig – hvor nære skal vi være?

Med yrkestittelen barnevernspedagog kommer også en kappe, en rolle, en slags ide om det å være profesjonell. Hva som inngår i begrepet profesjonell kan være mangt og avhengig av hvilken yrkesgruppe det er snakk om. Molander og Terum (i Skau 2011) beskriver den profesjonelle som del av en yrkesgruppe, eller mennesker med en viss utdanning, som utfører arbeidsoppgavene sine i henhold til visse standarder. Hvilke standarder det er snakk om er ikke utvetydig. Enkelte trekker tråder mellom profesjonalisme og distanse. Med andre ord skal du være en annen person på jobb enn du er på hjemmebasis (ibid:43).

Det er et poeng i å påpeke at følelser ikke er noe som bare kan legges igjen hjemme. Som mennesker følger våre emosjoner og holdninger oss til enhver tid uavhengig av yrke og situasjon. For å opprettholde den nødvendige distansen for å virke «profesjonell,» må barnevernspedagogen derfor undertrykke sine egne følelser i møte med klienter.

Konsekvensen av denne undertrykkelsen vil være at barnevernspedagogen ender opp med å bruke mer energi på sine egne følelser, enn på klientens emosjonelle tilstander (Schulman 2003:84). Ironien i det hele ligger i barnevernspedagogens forventninger til at barnet skal dele sine følelser, samtidig som han/hun selv klamrer seg fast til ideen om å være en distansert og følelsesløs profesjonell. For at en nær og trygg relasjon skal kunne oppstå er barnevernspedagogens evne til å vise følelser en ressurs. Vi må integrere det personlige og det

profesjonelle. I samspill med barnet eller ungdommen må barnevernspedagogen oppleves som et ekte menneske (Schulman 2003:228-229). Det handler om å kunne gi og ta i relasjonen.

Psykoterapeut og sosialrådgiver Susanne Bang (2003) påstår at fagpersoner gjennom hele yrkeslivet plasserer seg på et kontinuum som svinger mellom det private og det profesjonelle. Og hun stiller spørsmålet; «hvor nære skal vi være?» (ibid:21). Som en aktiv deltaker i samfunnet bærer barnevernspedagogen på frykten for å involvere seg for mye i en annen persons smerte. Samtidig kjenner han/hun på en vilje til å hjelpe andre. I noen tilfeller kan trangen til å bistå andre i nød føre til at det emosjonelle presset tar overhånd. Det kan være belastende å arbeide med barn og unge som har vært utsatt for incest. Det å bli fortalt gjentatte historier om grov omsorgssvikt og misbruk kan føre til at barnevernspedagogen utvikler sekundær traumatisk stress (STS). STS handler om å oppleve de samme affektive reaksjonene som den traumatiserte personen man forsøker å hjelpe. Dersom de traumatiske situasjonene tiltar og kravene for kvaliteten på arbeidet blir høyere uten at de tilgjengelige ressursene forbedres, kan barnevernspedagogen utvikle patologi og sekundær traumatisk stressforstyrrelse (STSD). Denne lidelsen er bedre kjent på folkemunne som utbrenthet (Killén 2015:90).

Utbrenthet fremtrer når det er en disharmoni mellom kravene som blir stilt til barnevernspedagogen og ressursene som er tilgjengelige. Det kan for eksempel handle om skjevheten mellom kvalitetskravet i arbeidet og mengden med arbeid som skal utføres. Barnevernspedagogen stiller også krav til seg selv. Han/hun har et ønske og en forhåpning om å gjøre en god jobb og delta i meningsfulle relasjoner med sine klienter. Dersom disse kravene og forventningene ikke blir møtt blir følelsen av å være frustrert og inkompetent mer og mer prominent. Konsekvensen av misforholdet mellom krav og ressurser fører til at barnevernspedagogen isolerer seg. Han/hun investerer seg ikke like mye følelsesmessig i arbeidet lenger og distanserer seg fra klientene sine. Etter hvert vil de faglige vurderingene også forverres fordi man mister overblikket over arbeidet. Etter hvert vil barnevernspedagogen også distansere seg fra kollegaer. Utbrentheten fører til slutt til en total utmattelse, psykisk og fysisk, som åpner for nedsatt immunforsvar, sykdom og kronisk tretthet og hodepine (Bang 2003: 39-41).

4.4 Tid og ressurser i barnevernet

I 2014 utga Statistisk sentralbyrå (SSB) en rapport om turnover i barnevernet. Tallene viste at saksbehandlere ofte har ansvar for flere barn enn de har kapasitet til, gjerne opp til 50 barn av

gangen (SSB 2014). Denne arbeidsmengden kan vise seg å føre til utbrenthet slik beskrevet over. Dersom barnevernspedagogen distanserer seg fra barna og ikke makter å engasjere seg vil avdekking være svært vanskelig. Røkenes og Hanssen (2012) beskriver at den viktigste faktoren for en god relasjon er behandlerens evne til innlevelse og empati (ibid:20). Disse tallene får meg også til å undre om dette tidspresset og arbeidsmengden saksbehandlerne står ovenfor, får konsekvenser for barnets rett til å bli hørt. Har de ansatte i barneverntjenesten *tid* til barnesamtalen? Gamst (2011) skriver om enkelte barnefaglige miljøer som ikke benytter seg av barnet som informant. For å få et bilde av barnets livssituasjon, snakker fagpersonene fra disse miljøene med barnets foresatte, lærere eller andre voksne (2011:14). Til tross for at §4-1, 2.ledd i barnevernloven dikterer tilretteleggelse av samtaler med barn undrer jeg meg; kan det være slik at den overarbeidede barnevernspedagogen gjør seg selv en bjørnetjeneste ved å ikke snakke med barna?

I den samme rapporten legges det også frem tall på en turnover på 31,5 prosent i barneverntjenesten i året. Med andre ord er det, ifølge SSB, en utskiftning av en tredjedel av saksbehandlerne hvert år (SSB 2014:4). Hvordan påvirker dette stadige gjennomtrekket barna og familiene som trenger hjelp? Jeg har fastslått viktigheten av at det incestutsatte barnet eller ungdommen føler tillit til barnevernspedagogen for at de skal fortelle om overgrepene. Kriminolog N.B. Johansen beskriver tillit som; «å vise sårbarhet i forventning om en annen persons manglende utnyttelse av denne.» (SMI 2004:9). Nyere hjerneforskning viser hvordan utrygghet i en relasjon hemmer individet fra å be om hjelp. Fordi sårbarhet kan ses på som synonymt med svakhet, vil dette potensielt innebære en trussel for individet som ber om hjelp. I dyreverden vil svakhet tiltrekke rovdyr (Røkenes&Hanssen 2012:19). Det incestutsatte barnet eller ungdommen har allerede erfart hvordan sårbarhet i en relasjon kan åpne opp for at andre utnytter dem. Å gjøre seg sårbar nok en gang vil kunne føre til at enda en person misbruker tilliten. Dersom barnet eller ungdommen stadig får nye saksbehandlere å forholde seg til vil ikke tilliten kunne etableres, og avdekking av incest hindres.

5 Oppsummering

I begynnelsen av denne oppgaven viste jeg til misforholdet mellom norske prevalens undersøkelser om seksuelle overgrep, og antallet seksualforbrytelser anmeldt til politiet. I følge Borgen blir en stor andel av overgrepssakene i barnevernet lagt i feil mappe eller feildiagnostisert. Jeg gikk videre med å vise til Alvdal saken som et eksempel på konsekvensene når barnevernet velger å ikke handle i saker som gjelder overgrep mot barn.

Alvdal saken, samt egne erfaringer som praktikant på SMI, førte meg til å velge min problemstilling; *Hvilke faktorer kan føre til at incest ikke blir avdekket i en undersøkelse i barnevernet?* Jeg valgte å avgrense oppgaven til å kun gjelde incest, fordi seksuelle overgrep i sin helhet er for omfattende for en oppgave med et begrenset antall ord. Samtidig valgte jeg å avgrense min problemstilling til å gjelde avdekking av incest i undersøkelsesfasen av en barnevernsak, og til å gjelde barn i alder 7 – 18 år.

Videre viste jeg til barnevernets plikter og samfunnsmessige oppgaver i de saker som omhandler seksuelle overgrep. Disse pliktene er nedtegnet både i barnevernloven og FNs barnekonvensjon, samt i FOs yrkesetiske grunnlagsdokument. I de samme lovtekstene kan vi også finne barnets rett til å bli hørt i saker som gjelder dem. Jeg viste videre til hvordan relasjonsperspektivet i incestuøse forhold påvirker barnet i større grad enn dersom overgriper er en fremmed. Incest blir definert som et komplekst traume, fordi barnet lever i et konstant traumatiserende scenario, både før, under og etter overgrepet. Fordi incest er traumatiserende kan den utsatte utvikle ulike senvirkninger og forsvarsmekanismer som kan påvirke han/henne livet ut. Disse senvirkningene kan være PTSD, skam og skyldfølelse, dissosiasjon, samt andre former for psykiske og somatiske senvirkninger.

Til tross for kunnskapen om incest som traume velger samfunnet å fornekte eksistensen av dette fenomenet. Fordi tabu er et kulturelt forbud mot å synliggjøre, vil de som forsøker å sette incest i søkelyset risikere å bli stigmatisert og isolert av samfunnet. Den kollektive stillheten rundt incest fører da til at traumet blir ugyldiggjort. Denne ugyldiggjøringen kan gi større negative konsekvenser for den utsattes psykiske helse, enn selve traumet. Den utsatte blir frarøvet muligheten for psykologisk bearbeidelse fordi ingen ønsker å sette ord på de traumatiske hendelsene, samtidig blir den utsatte ensom på grunn av hemmeligholdelsen. Incest som tabu viser seg også å ha sådd røtter blant fagfolk. Bagatellisering, overidentifisering og handlingslammelse kan være konsekvenser av stillheten og vegringen i saker der incest er et tema.

Videre har jeg belyst DCM som samtalemetode. I DCM ligger fokuset på å bruke barnet som en kompetent informant og ekspert på egne opplevelser. Barnet skal kunne snakke fritt og uhemmet, samtidig som den voksne skal styre samtalen inn på temaer som er viktige å ta opp. DCM er ikke en metode som kan brukes som et avkrysningskjema med hvert barn du møter. Metoden må tilpasses til hvert enkelt barn og det kan ta mye øvelse før den voksne mestrer fleksibiliteten som er nødvendig for å kunne følge barnets historier på best mulig måte.

Deretter har jeg drøftet hvordan ulike følelsesmessige reaksjoner hos barnevernpedagogen kan føre til at incest ikke blir avdekket i en undersøkelsesfase. Da kom jeg frem til at ugylldiggjøring, bagatellisering, vegring og redsel er faktorer som hemmer avdekkingen. Samtidig er kunnskap om incest en viktig faktor for å kunne oppdage de barna og ungdommene som er utsatt for incest. Uten den nødvendige kompetansen kan barnevernpedagogen komme til å avfeie barnets fortellinger som oppspinn, eller ikke forstå hvordan et incestutsatt barn bruker egne ord og uttrykk for å fortelle om overgrepserfaringene. I tillegg kan senvirkningene barnet opplever bli misforstått som senvirkninger av andre traumatiske hendelser eller somatiske sykdommer, dersom barnevernpedagogen ikke har på seg de riktige «brillene.»

Barnevernpedagogen kan også risikere å distansere seg fra barnet dersom han/hun ser på profesjonalitet som synonymt med upersonlig. På en annen side kan for mye involvering i den utsattes følelsesliv, samt et misforhold mellom barnevernpedagogens ønske om å hjelpe og de tilgjengelige ressursene, føre til at barnevernpedagogen utvikler STS og deretter blir utbrent. Utbrentheten kan føre til at barnevernpedagogen distanserer seg fra sine klienter, får et forverret faglig perspektiv og til slutt blir utmattet og fysisk syk.

Avslutningsvis drøftet jeg hvordan manglende tid og ressurser kan påvirke avdekking av incest i en undersøkelsesfase. Undersøkelsen fra SSB viser oss at barnevernpedagogen i mange tilfeller får ansvar for flere barn enn han/hun har kapasitet til. Dette kan føre til utbrenthet, samtidig som det kan ha konsekvenser for barnets rett til å bli hørt. I tillegg kan den høye turnoveren i barnevernet føre til at det incestutsatte barnet må forholde seg til mange saksbehandlere over kort tid. Med så hyppig utskifting av saksbehandler vil det være vanskelig for barnet å bygge opp den nødvendige tilliten til å kunne tørre å fortelle om overgrepene.

Litteraturliste

- Anstorp, Trine. 2003. Fare utenfra og smerte innenfra – hvor skal «jeg» være? I: Trine Anstorp, Beate Indrebø Hovland og Elisabeth Torp, red. *Fra skam til verdighet*. Oslo: Universitetsforlaget
- Anstorp, Trine, Beate Indrebø Hovland og Elisabeth Torp. 2003. Seksuelle overgrep – en felles utfordring. I: Trine Anstorp, Beate Indrebø Hovland og Elisabeth Torp, red. *Fra skam til verdighet*. Oslo: Universitetsforlaget
- Anstorp, Trine. Kirsten Benum og Marianne Jakobsen. 2006. *Dissosiasjon og relasjonstraumer. Integrering av de splittede jeg*. Oslo: Universitetsforlaget
- Bang, Susanne 2003. *Rørt, Rammet og Rystet*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Boe, Toril Ursin og Helen Johnsen Christie. 1991. Incest som psykologisk skade – en modell for forståelse. I: Tone S. Borchgrevink og Helen Johnsen Christie, red. *Incest – psykologisk forståelse og behandling*. Oslo: Universitetsforlaget
- Borgen, Geir, Grete Dyb, Gertrud Haftstad, Tine Jensen, Åse Langballe, Mia Myhre, John Nikolaisen og Carolina Øverlien. 2011. *Seksuelle og fysiske overgrep mot barn og unge*. Kunnskapsstatus revidert 2011. Oslo: Nasjonalt Kunnskapscenter mot vold og traumatisk stress, Seksjon barn og unge.
- https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/08/seksuelleogfysiskeovergrepmotbarn_kunnskapsstatus_revidert20111.pdf (3.3.2017)
- Bray, Madge. 1993. *Barnets stemme*. Oversatt av Sølvi Bryde. Oslo: Pax Forlag. Opprinnelig publisert som *Poppies on the Rubbish Heap* (Canongate Publishing Ltd. 1991)
- Broberg, Anders, Kjerstin Almqvist og Tomas Tjus. 2006. *Klinisk barnpsykologi. Utvikling på avveier*. Bergen: Fagbokforlaget
- Evang, Are. 2013. «Vold, traume og risiko.» I: *Vekst i det vanskelige*, red. Hanne Johnsen. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Fellesorganisasjonen. 2015. *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernpedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*.
- https://www.fo.no/getfile.php/1320310/01%20Om%20FO/Hefter%20og%20publikasjoner/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument_2015.pdf (3.3.2017)

Førsvoll, Reimunn. 2003. *Fra synd, fra sorg, fra fare. Seksuelle overgrep i kirke og samfunn.*
Verbum

Gamst, Kari Trøften. 2011. *Profesjonelle barnesamtaler. Å ta barn på alvor.* Oslo:
Universitetsforlaget.

Haavind, Hanne og Haldor Øvreeide. 2016. *Barn og unge i psykoterapi.* 2.utgave.
Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Hennum, Ragnhild. 2012. «Retten til beskyttelse mot vold, overgrep og utnyttelse.» I:
Barnekonvensjonen. red. Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt, Kirsten Sandberg.
Oslo: Universitetsforlaget

Killén, Kari. 2013. *Barndommen varer i generasjoner.* 3.utgave. Oslo: Kommuneforlaget

Killén, Kari. 2015. *Sveket I.* 5.utgave. Oslo: Kommuneforlaget

Kvello, Øyvind. 2015. *Barn i Risiko. Skadelige omsorgssituasjoner.* 2. utgave. Oslo:
Gyldendal Norsk Forlag.

Leira, Halldis Karen. 2003. *Det gode nærvær. Kulturens psykologiske betydning.* Bergen:
Fagbokforlaget.

Lov av 22. mai 1902 nr. 10 *Almindelig borgerlig straffelov* (straffeloven)

Lov av 20. november 1989 nr. 30 *FNs konvensjon om barns rettigheter* (barnekonvensjonen)

Lov av 17. juli 1992 nr. 100 *Lov om barneverntjenester* (barnevernloven)

Malt, Ulrik. 2017. Tabu. I Store norske leksikon.

<https://snl.no/tabu> (29.3.2017)

Pilskog, Elsbet. 2003. *Samtalen om det vonde.* I: Trine Anstorp, Beate Indrebø Hovland og
Elisabeth Torp, red. *Fra skam til verdighet.* Oslo: Universitetsforlaget

Røkenes, Odd Harald og Per-Halvard Hanssen. 2012. *Bære eller bryte.* 3. utgave. Bergen:
Fagbokforlaget.

Shulman, Lawrence. 2003. *Kunsten å hjelpe individer og familier*. Oversatt av Kari Marie Thorbjørnsen. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS. Opprinnelig publisert som *The skills of helping individuals, families, groups and communities* (Peacock Publishers Inc, 1979)

Skau, Greta Marie. 2011. *Gode fagfolk vokser*. 4.utgave. Cappelen Damm AS

Statistisk sentralbyrå. 2014. Turnover i det kommunale barnevernet.

https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/_attachment/175497?_ts=145d565f0d8 (2.3 2017)

Støttesenter mot incest. 2004. *Ikke Stikka` - vi trenger hverandre*. Nr. 01

https://www.sentermotincest.no/sites/default/files/726-ikkestikka_104_ver3_senvirkninger.pdf (10.04.2017)

Søftestad, Siri. 2004. *Fagfolks følelsesmessige reaksjoner - en ressurs i tverretattlig arbeid med overgrepssaker*. Tidsskrift for psykisk helsearbeid.

https://www-idunn-no.ezproxy.hioa.no/fokus/2004/02/fagfolks_folelsesmessige_reaksjoner_-_en_ressurs_i_tverretattlig_arbeid_med (21.2.2017)

Søftestad, Siri. 2005. *Seksuelle overgrep. Fra privat avmakt til tverretattlig handlekraft*. Oslo: Universitetsforlaget

Søftestad, Siri. 2008. *Avdekking av seksuelle overgrep. Veier ut av fortielsen*. Oslo: Universitetsforlaget

Talsethagen, Gro. 2005a. *Barnevernet og incestsaker. En undersøkelse av hva barnevernet trenger for å beskytte barn mot seksuelle overgrep*. Oslo: Støttesenter mot incest og Redd barna

Talsethagen, Gro. 2005b. *Incest – et ikke-tema i barnevernet?* Tidsskrift for psykisk helsearbeid. https://www-idunn-no.ezproxy.hioa.no/tph/2005/04/incest_et_ikke-tema_i_barnevernet (21.02.2017)

Torset, Nina Selbo. 5. april 2013. *Alvdal-moren dømt til forvaring*.

<http://www.aftenposten.no/norge/Alvdal-moren-domt-til-forvaring-123413b.html#.UW0focrZrLo> (3.3.2017)

Øvreide, Haldor. 2009. *Samtaler med barn. Metodiske samtaler med barn i vanskelige livssituasjoner*. 3. utgave. Kristiansand: Høyskoleforlaget

Vedlegg

Selvvalgt pensum bachelor

- Anstorp, Trine. 2003. Fare utenfra og smerte innenfra – hvor skal «jeg» være? I: Trine Anstorp, Beate Indrebø Hovland og Elisabeth Torp, red. *Fra skam til verdighet*. Oslo: Universitetsforlaget s. 163-187
- Anstorp, Trine, Beate Indrebø Hovland og Elisabeth Torp. 2003. Seksuelle overgrep – en felles utfordring. I: Trine Anstorp, Beate Indrebø Hovland og Elisabeth Torp, red. *Fra skam til verdighet*. Oslo: Universitetsforlaget s. 13–23.
- Anstorp, Trine. Kirsten Benum og Marianne Jakobsen. 2006. *Dissosiasjon og relasjonstraumer. Integrering av de splittede jeg*. Oslo: Universitetsforlaget s. 33–34.
- Bang, Susanne 2003. *Rørt, Rammet og Rystet*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag s. 21–25.
- Boe, Toril Ursin og Helen Johnsen Christie. 1991. Incest som psykologisk skade – en modell for forståelse. I: Tone S. Borchgrevink og Helen Johnsen Christie, red. *Incest – psykologisk forståelse og behandling*. Oslo: Universitetsforlaget. S. 50–57.
- Borgen, Geir, Grete Dyb, Gertrud Haftstad, Tine Jensen, Åse Langballe, Mia Myhre, John Nikolaisen og Carolina Øverlien. 2011. *Seksuelle og fysiske overgrep mot barn og unge*. Kunnskapsstatus revidert 2011. Oslo: Nasjonalt Kunnskapscenter mot vold og traumatisk stress, Seksjon barn og unge. S. 1–79.
- <https://www.nkvts.no/rapport/seksuelle-og-fysiske-overgrep-mot-barn-og-unge-kunnskapsstatus-revidert-2011/> (3.3.2017)
- Bray, Madge. 1993. *Barnets stemme*. Oversatt av Sølvi Bryde. Oslo: Pax Forlag. Opprinnelig publisert som *Poppies on the Rubbish Heap* (Canongate Publishing Ltd. 1991). S.147–149
- Evang, Are. 2013. «Vold, traume og risiko.» I: *Vekst i det vanskelige*, red. Hanne Johnsen. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag. S. 221-227
- Førsvoll, Reimunn. 2003. *Fra synd, fra sorg, fra fare. Seksuelle overgrep i kirke og samfunn*. Verbum s. 2–23 og s. 102-114
- Killén, Kari. 2013. *Barndommen varer i generasjoner*. 3.utgave. Oslo: Kommuneforlaget. S. 205-211

- Pilskog, Elsbet. 2003. *Samtalen om det vonde. I: Trine Anstorp, Beate Indrebø Hovland og Elisabeth Torp, red. Fra skam til verdighet.* Oslo: Universitetsforlaget. S. 87-98
- Shulman, Lawrence. 2003. *Kunsten å hjelpe individer og familier.* Oversatt av Kari Marie Thorbjørnsen. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS. Opprinnelig publisert som *The skills of helping individuals, families, groups and communities* (Peacock Publishers Inc, 1979) s. 77-104
- Statistisk sentralbyrå. 2014. Turnover i det kommunale barnevernet. s. 4 -29
<https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/attachment/175497?ts=145d565f0d8> (2.3 2017)
- Søftestad, Siri. 2004. *Fagfolks følelsesmessige reaksjoner - en ressurs i tverretatlig arbeid med overgrepssaker.* Tidsskrift for psykisk helsearbeid. S. 88-89
https://www-idunn-no.ezproxy.hioa.no/fokus/2004/02/fagfolks_folelsesmessige_reaksjoner_-_en_ressurs_i_tverretatlig_arbeid_med (21.2.2017)
- Søftestad, Siri. 2005. *Seksuelle overgrep. Fra privat avmakt til tverretatlig handlekraft.* Oslo: Universitetsforlaget s. 11-225
- Søftestad, Siri. 2008. *Avdekking av seksuelle overgrep. Veier ut av fortielsen.* Oslo: Universitetsforlaget s. 25-57
- Talsethagen, Gro. 2005a. *Barnevernet og incestsaker. En undersøkelse av hva barnevernet trenger for å beskytte barn mot seksuelle overgrep.* Oslo: Støttesenter mot incest og Redd barna s.6-27
- Talsethagen, Gro. 2005b. *Incest – et ikke-tema i barnevernet?* Tidsskrift for psykisk helsearbeid. S. 350-360
https://www-idunn-no.ezproxy.hioa.no/tph/2005/04/incest_et_ikke-tema_i_barnevernet (21.02.2017)

Totalt 536 sider

Selvvalgt pensum fordypningsverksted

Samtaler med barn

Bray, Madge. 1993. *Barnets stemme*. Oversatt av Sølvi Bryde. Oslo: Pax Forlag. Opprinnelig publisert som *Poppies on the Rubbish Heap* (Canongate Publishing Ltd. 1991). S.20 – 137

Totalt 117 sider

Barn med to hjem

Nilsen, W., Skipstein, A., & Gustavson, K. (2012). Foreldrekonflikt, samlivsbrudd og mekling; Konsekvenser for barn og unge (Vol. 2012:2). Oslo: Folkehelseinstituttet.

51 s.

<https://www.fhi.no/globalassets/migrering/dokumenter/pdf/rapport-2012-foreldrekonflikt-samlivsbrudd-og-mekling-konsekvenser-for-barn-og-unge-pdf.pdf>

BLD: Forholdet mellom barnevernloven og barneloven. Barneverntjenestens rolle der foreldrenes konflikter går ut over barnets omsorgssituasjon, 42 s

<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/skjema/bua/rapportering20barnevern/veileder.forholdet.mellom.barneloven.og.barnevernloven.pdf>

Edvardsen, O. og Mevik, K (2014): Vold mot barn i hjemmet, FAB nr. 4/2014: 16 sider

Totalt 109 sider